

יהודים, ערבים וסינדרום הזמן האלבני

דוד אוחנה

לאמיל חביבי

אורי אבנרי, שכתב רבות על נושא האנלוגיה הצלנית-ציונית, טיפר פעם שב־1995 ניסה להחזיק חברים כנסת על מנשר התומך בירושלים המאוחדת כבירה של שתי מדינות – ישראל ופלסטין. במנשר תיאר את ירושלים כפסיפס של תרבויות, עמים ודתות, ובכללם הצלבנים. לדבריו: "באותו יום פגשתי במקרה את אמיל חביבי, והצעתי לו לחתום ראשון. הוא אמר: אחתום אם תמחק את הצלבנים. אני לא מוכן לוותר אף מילה טובה על רוצחי עם אלו. מחקתי את הצלבנים"⁹⁹. על הנוסח המתוקן חתמו שמונה מאות וחמישים אנשי רוח ופעילי שלום ישראלים. חביבי ביקש שעל מצבתו יופיעו המילים: "נשארת בחיפה". חיפה נפלה בידי הצלבנים אחרי הגנה נואשת, שבה עמדו היהודים והערבים ביחד. לכן אני מקריש את ההצאה הזאת לאמיל חביבי.

בהיסטוריוגרפיה ובתודעה הערבית לא תפסו רברי מסעי הצלב מקום מרכזי עד המאה ה־20, אלא שהם התקבלו כחלק מההיסטוריה של העימותים והכיבושים מילני קדם עד העת החדשה. בהקדמה לספר הראשון בערבית בנושא שפורסם ב־1899, הסיפור המוזיר של מלחמות הצלב, ההיסטוריון המצרי סיידי עלי אל־חריירי מתאר את תוקפנותם של שליטי אירופה כלפי האימפריה העות'מאנית, "הרומה להפליא למעשי הצלבנים בימים עבריו"¹⁰⁰. סמור למלחמת העצמאות, יצא לאור ברמזק הספר הצלבנות החדשה בפלסטין, שנערכה בו ההשוואה בין הקולוניאליזם הנוצרי בימי הביניים לקולוניאליזם האנגלו־צרפתי והציוני, ומסקנתו: "נוכל לטהר את פלסטין ממסע מגן־דור כפי שטיהרנו בצורה מלאה ממסע הצלב המוזיק"¹⁰¹. האנטי־קולוניאליזם הערבי הוא כמלחמת המוסלמים בצלבנים; מגרשי הצלבנים כאל־אח א־דין, ביבריס ונור א־דין, שהיו למעשה תורכים וכורדים, הוצגו כגיבורים ערבים; העימות הדתי עומעם ואילו העימות הלאומי הורגש; רואלים ערבי, המוכנה בדרך כלל במיתוסים לוחמניים, נמחת בין צלבנים כורדים למוסלמים אכרים; נערכה הכניה מיתולוגית של פלישת הציונות "הצלבנית", הבניה איריאולוגית שנוערה לשאת את צורכי ההווה, בעוד שהציונות תוארה כתנועה רתית המרכאת לאומים ומנצלת כלכלית את המקומיים; השלטון הציוני חזר מנוכר למקום, איץ לו תרבות עצמאית, והוא נעדר

לא פלא שהנשיא אסד נהג לפגוש את אורחיו המערבים במשרד שבאחד מקדורתיו החנוטס ציד ענקי המתער את הניצחון על הצלבנים. היהסטוריון האמריקני ג'יימס רסטון כתב בספרו לוחמי האל: "האיראולוגיה הערבית מאמצת את השווח האורן של היהסטוריה: לקח להם תשעים שנה לעקור את הצלבנים. מדינת ישראל קיימת חמישים שנה".[[]^{51]} גם המנהיג הפלסטיני פייסל אל-חוסניני אמר סמוך לפטירתו כי מכיוון שהציניות קיימת זה מאה שנה, נותר לה עוד מאה שנה כלכר. בשארה עצמו דאה באאמו של אסד ביטוי של חולשה "כי מי שנאם נאום כזה אומר בעצם שהוא לא יכול עכשיו לשחרר את הגולן ולכן הוא מוכרח לחכות. אני מאמין שסודיה אולי יכולה לזכות מאתיים שנה, אבל העם הפלסטיני איננו יכול". האנלוגיה בין הצינים לצלבנים מופרכת מביחינתו מכיוון שהתקופה והמכנה הפוליטי שונים, שכן אז לא הייתה אומה ערבית ואילו "המדינה הצלבנית לא הייתה מדינה מודרנית עם נשק גרעיני". בשארה מוסיף:

יש משהו בהשוואה של פלישה, זרות, כיבוש לא צורך והישגווש בסמלים רתיים [...]. גם כאן יש פלישה לארץ המוכטחת. בשני המקרים היילדים לא נלקחו בחשבון: שם הם נטבחו, כאן הם גורשו. מה שקורה עכשיו הוא שהציניות עצמה מחזקת את היטרות התנכיים של קיומה. כמו במקרה הצלבי, הכל עובר להתרחש סביב ירושלים. ככל שאתם חורים אל היטרות התנכיים ואל האמונה בארץ אבות אתם בעצמכם התפכים את ישראל למדינת צלבנים. אבל אני לא מוכן לזכות מאות שנים לצלאח אדין. אני חושב שמי שרוצה לזכות הוא מי שלא רוצה לעשות שום דבר בעצמו ומצפה שהיהיסטוריה תעבור בשבילו ותפתור את בעיותיו. כך שמבחינתי צלאח אדין איננו אופציה.[[]^{52]}

אם ערפאת או אסד ביקשו לדמות את צלאח אדין למקומי הלוחם בצינים שבאז מהמערב, הרי שכן לארץ דואה את עצמו בתור מוכיל הגיהאד של המזרח כמענה למסע הצלב של המערב. בהקשר זה דלבטי לדינונו ניתוחו של סמואל הנטינגטון, מחבר הספר התנגשות הציביליזציות, שהעביר את זירת העימות העולמי ממאבק בין אומות ואיריאולוגיות למאבק בין תרבויות — המערב מול המזרח. דני גוטוין סובר כי הנטינגטון המשיג מחדש את מסעי הצלב — מטסע צלב מערב אירופי (ואמדיקאי) המכוון למזרח התיכון האסלאמי אל עבר עימות גלובלי בין המזרח למערב.[[]^{53]} במלחמת המפרץ הדאשונה הצגה המעצמה האמדיקאית את עצמה כמוכלה מסע צלב מוסרי, ממש כמו הדימוי העצמי המשתקף מהכתות שהעניק איינהואאר לזיכרונותיו — מסע צלב באירופה. אלא שהפעם, בעימות אל מול עיראק, השתתפו מדינות ערביות בקואליציה המערבית, והמלחמה הייתה עד מהרה למאבק בנושא סמלים וקוריס תרבותיים. מלחמת המותגים, בלשונה של חוקרת התרבות נעמי קליין, ידשה את

אוונטיות לאומית; חיל החלוץ של הציביליזציה המערבית המנוונת יתפורד בהזמנות הראשונה שתקום עליז חזית מאחדת.

לפני פרוץ מלחמת ששת הימים השווה נאצר למנהיג המיתולוגי שהביס בערב החרקו את הפלשים הזרים.[[]^{42]} השבועון אל-חורארת' סיפר לקוראיו: "מאז צלאח אדין אל-איבי לא היה לערבים מנהיג כעבר אל-נאצר".[[]^{43]} צלאח אדין מוסיף להיות סמל מגייט עקבי לשחרר ירושלים, "לאחדות מוסלמית, להקדבה דתית, למאבק טוהר משיקולים אנכיים ולנצחון האמונה".[[]^{44]} חטיבה של "צבא השחרר הפלסטיני" של אשף בקראת חטיין; טיעון 15 באמנה של החמאס מהלל את התקדים של צלאח אדין; מלחמתן זים כיפור מתוארת כניצחון הראשון מאז צלאח אדין; מלחמת האזרחים בלבנון היא "מסע הצלב העשירי" שהמורנים מרומים כו לפרנקים; מלחמת שלום הגליל היא "מסע הצלב השנים עשר", וכו ביריות משמשת כאחווה פיאורלית של בני שושלת איבלין הצלבנית; במלחמת המפרץ הכריז סדאם חוסיין כי "צלאח אדין אל אייבי קורא עכשיו אללה אכבר בקול גדול".[[]^{45]} מיום כיבתו של יאסר ערפאת משיחות קמפדייוויד בקיץ 2000 לא חולה התקשורת הפלסטינית מלקלוט באמצעות השוואתו למצביא המיתולוגי. מתחלת אינטיפאדת אל-אקצא שב והכריז ערפאת בנאומיו: "נחזור לירושלים ולא-אל-אקצא, שאליהם נכנס צלאח אדין אל-אייבי".

באנלוגיה הצינית-צלבנית מובלעת ההנחה כי "הזמן הארוך" של המזרח יכיס כסופו של דבר את המערב.[[]^{46]} בקטגוריות זמן אלה ישראל כמוכן איננה יוצאת מן הכלל. בספטמבר 1947 הודיע עבר אל-דחמן עזם, מזכיר הליגה הערבית, לנציגי הסוכנות היהודית אבא אבן ודוד הורוביץ, שביקשו את הסכמת הערבים להתכנת החלוקה של האו"ם, כך: "אתם לא מהווים עובדה, אתם תופעה זמנית כלבר, כפי שבעבר היו הצלבנים".[[]^{47]} כ-1999, תשע מאות שנה לאחר כיבושה של ירושלים בידי הצלבנים, חיבר ר"ד אזאם שמימי, פלסטיני המשמש ראש המכון למחשבה פוליטית מוסלמית בלונדון, מאמר שבוותרתו 900 שנה ושני מסעי צלב". הוא השווה בין שני מסעות הצלב, שלדיו מקורם באירופה, שפתח דתית, מניעיהם חילוניים, ואילו במקורם עמד הוציו לפלג את המוסלמים. האירופים, לרעתו, זכו לניצחון זמני כלכר: שחרור ירושלים לאחר שמונים ושמונה שנות כיבוש צלבנני-אירופי מבטיח כי יגיע גם סוף הכיבוש הציני-אירופי (לדבריו, בתוך ארבעים שנה).[[]^{48]} אחד מסודות כוחו של המיתווס הגיהאדי, כסוג של מסע נקם ושחרור, הוא פנייתו לטווחי זמן ארוכים. באל שעב, עיתון מפלגת העבודה המצרית, כתב בעל הטור ר"ד חילמי מחמוד אל-קעור, כך: "ונאציזם של הצלבנים אינו דואה כל פסול במעשים של הנאציזם היהודי [...]. שניהם מאמינים בגזענות ובעליזות הגזע האירופי על גזעים אחרים".[[]^{49]} הפתרון הגיהאדי האורך "יתיע את שני סוגי הנאציזם, זה של הצלבנים וזה של היהודים". ר"ד עומי בשאדה ציין זויות זמן נוספת, מורכבת יותר. הוא הזכיר את נאאמו הידוע של חפאו אל-אסר, שטען כי הצלבנים החזיקו מעמד מאתיים שנה, והוסיף: "אז נמכה ונראה".[[]^{50]}

מרכז העימות⁵⁸. עימות סמלי זה בין מערב למזרח תאם את המאבק בין גלובליסטים לפורמנטליסטים.

המיתוס הצלבני, שעניינו "הזמן הארוך" של מקומות בעלי אינציה משלהם, חותר ברגינו הפנימי תחת הניסיון השטחי וחסר האותנטיות של המורנירית לעצם האפשרות של שינוי, לחשיבה תבונית ולהענקת מעמד ערכי לכיוון הזמן, שאנו צועדים בו מהרע אל הטוב יותר. המחשבה המודרנית שבאה לידי ביטוי בתפיסת הזמן היא של קידמה המתנגשת בתפיסת ההיסטוריה המעגלית, הרטרומפטיית, הקשיחה. אך עמדה זו, של תפיסת הזמן הצלבנית (המעגלית), סותרת את תפיסת הזמן הציונית (הליניארית) באופן חלקי: גם הציונות ביקשה לחזור לזמן המכונן ולמקום המכונן. "שבת ציון" איננה עומדת אפוא בסתירה לתפיסת זמן פרוגרסיבית.⁵⁹ ברם, נכון הדבר שכאשר המיתוס הצלבני מערער על תפיסת הפרוגרס המערבית, על הליניאריות המודרנית, הוא אכן נוגע בשורשי הזהות הציונית ומעלה על פני השטח את המורחק. מורחק זה פועלת הציונות, אשר רבים מאזרחיה הגיעו ממנו. חשיבה ביקורתית בימינו ממשיגה את שתי האחריות הללו, הגלות והמזרח הערבי, כפנים שונים של אותה אחרת שקורסות האחת אל תוך השנייה.⁶⁰

מדון הסיבות להדרה הצלבנית של הישראלים? לאימה הצלבנית רמות שונות: הרמה הגבוהה ביותר היא החרדה האפולקטית-ביטחונית לכילון פירי ממשי של מדינת ישראל, חדרה שנכחה בפרקים היסטוריים כמו בקרבות מלחמת העצמאות, בהמתנה ערב מלחמת ששת הימים, בחשש מ"חורבן בית שליש" בימיה הראשונים של מלחמת יום כיפור וכאיום הגרעיני הנוכחי מצד איראן. האיום הערבי המפורש בפוליטיקאים (השמורת הקיום המדיני) ולעיתים בג'ורסיד, מעורר בהכרח חרדות קיומיות וחשש מפני העתיד. אין להמעיט כמובן מחשיבות הילכוך המיתי של השואה כטראומה נוראה ליהודים באשר הם. השואה הוינה וחזקה את האימה הקיומית, אם כי האמה קיימת גם באופן עצמאי. היא נטועה עמוק בשורשי התורעה הלאומית עור במקרא בחוסר הוודאות האימנטי בשייכות אל המקום, אך גם בשני תקימים היסטוריים, בשתי גלויות שבהן הייתה החרדה לחורבן לאומי ממשי.

רפוס הלגיטימיות של הציונות, המעניק את הזכות על הארץ, הוא גם זה המעורר את החרדה הצלבנית. הציונות התחברה אל "הזמן הארוך", העבר הנוכחי הקרוב (אם כי נעשים ניסיונות שהתחבר הפלסטינים אל "הזמן הקצר", העבר הנוכחי הקרוב (אם כי נעשים ניסיונות פלסטיניים, לא מוצלחים לפי שעה, להתחבר לזמן המיתולוגי-הכנעני).⁶¹ הסמיוטיקה של המקום, כאשר מגיעים אליז היהודים, היא מלכתחילה פלסטינית, ערבית, מזרחית. זיכרון אי-העבילות משקף מכל חלון: הסמלים הלאומיים של השיבה אל הארץ נלקחו ישירות מהאויב היושב בארץ, ואתו אויב, בתורו, אימץ מחדש אותם סמלים למאבק הלאומי.⁶² היש פלא שהאימה מפני גירוש ומפני המעגליות של ההיסטוריה היא

העימותים הממשיים: העימות במזרח התיכון היה למלחמת קורש בין סדאם/צלחא אדין לבין בוש/רצ'רד ל. הארי. הימין הישראלי אימץ לחלוטין את התזה של הנטיגנטון, והנצרות המערבית חיבקה חיבוק רוב את ישראלי במלחמתה נגד האסלאם המודחי: המאבק נחשף כעימות בין המערב והיהודים ובין הערבים והמוסלמים. חל אפוא מהפך מעניין ביחסים ההיסטוריים המורכבים בין היהודים לבין מוסלמים ותרנגורים. הפעם הצטרף מגן רור לצלב במאבקו נגד הסחר. האם בהתנגשות הנוכחית בין הציביליזציות, במאבק בין האסלאם לנצרות, בין המזרח למערב, ישראלי לא עלולה למצוא עצמה בין הפטיש לסדן, בין שני "אחרים" – האחר "הטוב" הנוצרי והאחר "הרע" האסלאמי? האם הישראליים אינם מעתיקים את רפוס היהודים המטורכים בין נוצרים ליהודים באירופה לזה עם המוסלמים במזרח התיכון? האם הישראליים נטונים בתורעתם העצמית מרפוס ריבוני של מדינה לרפוס גלותי של קורבן, קורבן של חרדה צלבנית, יאה זה מהמערב הנוצרי בעבר או מהמזרח האסלאמי בהווה?

הנטיגנטון בנה מותגים המאפילים על הפוליטיקה וההיסטוריה הריאליט: אלו תכנים רליגיוזיים למחצה המסתירים את העימותים האמיתיים. לרידן, מלחמת המפרץ החלה במלחמה בין עיראק לבחורית, המשיכה במלחמה בין עיראק למערב, סכסוך בין האסלאם למערב, ובסופו של דבר החלו לראות בה לא מערבים רבים במלחמה של המזרח נגד המערב: "מבחינת המוסלמים נעשתה המלחמה עד מהרה מלחמה בין ציביליזציות".⁶⁴ במלחמת הרימוים רמה הנטיגנטון את סדאם למנהיג הצלבנים, שהפעם לא שפך ערלי גורלי: "שוב ניצח המערב, המערב, שוב נחל צלחא אדין האחרון, שעורר את תקוות הערבים, תבוסה מן הכוח המערבי המסיבי, שהוחזר בעוצמה אל תוך קהילת האסלאם".⁶⁵

במלחמת המפרץ השנייה רמה ג'ורג' בוש הבן את המלחמה ואת המאבק בסדרד ל"מסע צלב שיימשך זמן רב ועליו להנאור בסבלנות". ההצהרה עורדה תרעומת רבה, והיה חשש שמא היא תיתפס כראשיתה של מלחמת ציביליזציות המתבססת על התקרים ההיסטוריים: המערב הנוצרי עלול להתפס כנגרם פוליטי-תרבותי הישב ומאיים על האסלאם. בן לארן מיהר לבשר: "הקמנו עם חלק ניכר מאמיני את החזית האסלאמית העולמית לגיהאד נגד היהודים והצלבנים [...]. נגד האויב החרוני הגדול יותר – הברית הצלבנית-יהודית",⁶⁶ אך כבר שלוש שנים לפני הפיגוע במגדלי התאומים הכריז בן לארן כי מטרתו "להילחם ביהודים וצלבנים". הכתובת הצלבנית הייתה על הקיר. נאומו של רובן ארנון אל-קאעידה בערוץ אל-ג'זירה לא הפתיע איש: "השורות התאגרו כנגד אומת האסלאם ונגד עמה האדוק. האומה האסלאמית נאקת למעלה משמונים כנגד ארמת אפגניסטן ונגד עמה האדוק. האומה האסלאמית נאקת למעלה משמונים שנה תחת עול הכיבוש היהודי הצלבני המשותף".⁶⁷ בן לארן ביקש להוביל מאבק כללי-עולמי, מקיף ועמוק נגד יסודותיה של הציביליזציה המערבית, שישדאלי דמתה בו לראש החץ. אברהם בורג כתב בפרק "האם נהיה כצלבנים?" בספרו, אלהים חזר, כי "עשיא בור (בוש) ותועמלן כריזמטי כמו בן לארן החזירו את שיח הסמלים חזרה אל

של המוכסים והמספדיםים. אותו מספר מכריש את ההיסטוריה נגד כיוון הפרווה ונועץ סיכות בנרטיב הציני-צלבני, אשר מתואר על ירם בהיפור מה: הצלבנים ההיסטוריים הפסידו ונעלמו; הצלבנים המספוריים (הצינים) ניצחו, ואילו הפלסטינים של היום נרחקים מתחת לשטח ההיסטורי. שמות יישוביהם מעורכונים,⁶⁶ עצי הזית נעקרים, והבולדוזר בונה, על הריסות בתיהם בעיר העברית הראשונה, בניינים לבנים לאלה שבאו מזו הים.⁶⁷ מרבית הישראליים רואים את עצמם לא כנענים, לא צלבנים. יחד עם זאת, לדעת רבים (בשטחים שנכבשו במלחמת ששת הימים), הם גם כנענים וצלבנים כאחד.

המשורר הפלסטיני-דרורי-ישראלי, סמיח אל-קאסם — המקבילה הפלסטינית של רטוש — מאמץ את המיתוס הצלבני והמיתוס הכנעני. בבקורו בשנת 1997 את קברו של צלאח א־דין הסמור לרמשק, עם משלחת של חברי כנסת, העלה על נס את התבוסה הצלבנית בשעה ששאב נחמה מהתקרים ההיסטורי.⁶⁸ ב"אמנת ירושלים", שפרסם כעבור שנתיים, שב והזכיר את הצלבנים "המתחתנים מאחורי הצל וסמלם".⁶⁹ באותה על ירי המצביא המוסלמי בקרב חיטין אשר "השיב בו לפולשים כגמולם".⁷⁰ באותה אמנה שטח המשורר-האיריאולוג את תולדות ירושלים מאז המנהיג היבטי צארק, מלך העיר ירושלים בשם "אייל בעל", המעודד את הפלסטינים לספר את סיפורם ההיראי. סמיח אל-קאסם מצטרף לגל רומנטי המשפח את מיתוס המוצא הכנעני של הפלסטינים במטרה להוכיח עד כמה שורשיהם ההיסטוריים בפלסטין עמוקים. מוצאם, נוכחותם ותודעתם העצמית, כך הם מעידים, אינם תלויים בלאומיות אחת ואינם חבים ובר ללירת הצינונית: ילדיהם הכנענית היא ממשית, היסטורית, כנגזר לזו של הצלבנים הצינים, אשר ברו סיפר כנעני כוזב רוקא משום זרזום.

בירור כמה מהקוים המרכזיים של "השיח הצלבני" בקרב הישראליים מהווה ממצא מעקב אחר פרק מאלף בהיסטוריה האינטלקטואלית של מדינת ישראל, וכחניה של הסיפור הישראלי במובן העמוק ביותר של השאלה. בפרזמה "הצלבנית", שבה בחרנו להמקור, נבחן צמתים משמעותיים במחשבה הציבורית הישראליה. ההתייחסויות הרבות והמגוונות לאנלוגיה הצינית-צלבנית, המצויה בקרב חוגים אקדמיים ואינטלקטואליים, מבדירות כי ההקבלה ההיסטורית שערכו חוגים ערביים בין הנצרות המריאבאליים בארץ הקורש לבין יהודים המורנריים בארץ ישראל לא עברה בשתקה בקרב הישראליים. גם בלא קשר לסכסוך האזורי, הישראליים עוסקים בנים לבין עצמם במשוראה הצלבנית מתוך מבט נוקב ביסוד הזרות העצמית במרחב: בפרספטיביזם זה, ה"אחר" התברר כ"אנחנו". המשחתפים ב"שיח הצלבני" ניהלו ביניהם דיאלוג סמוי, שבמאצעותו התעמתו עם האנלוגיה לא כדיון היסטורי לעצמו או כדיוור האמת העוברתית. על הפרק עמרו מקורותיה של המרניה היהודית לא פחות מעתידה בלבן של מוח ערבי-מוסלמי. האם הייתה האנלוגיה עצמה למעין סמל מגייס? כיצד ניכס כל צד יסודות, דימוים והבחנות התואמים את עמדתו המדינית ואת השקפת עולמו?

נוכחות מתמידה ומטרידה, גם אם סמויה, בהיסטוריה הישראליה? החטול של הצלבני, כלומר שובה של מוחתה "האמיתית" של הארץ, הוא כפול. ראשית הוא הצינוי, צבאי: הערכים גרשו את הישראליים אם הללו לא יהיו לכנענים, אם לא יהיו מחזכרים מספיק למקום, אך התעקשות על החיכוך למקום מולידה מניה רביה האשמה של פלישה ונישול צלבנים. בה במידה, כנעניהותם של הישראליים מונעת את צלבניהותם, במובן זה שהתושבות במקום עשויה להעניק להם תעודת ביטוח טריטוריאליה, עוצמה וטבלנות לאין-קץ. זו אולי גם הסיבה להנפחת העשייה הארכסטביטית של הישראליים, הממחישים לעצמם את מה שקרא סלברי זיזיק "ממשיותו של המשיח".⁶⁹

האיום הוא גם פנימי: החורדה עשויה לבוא ככליה רחננית, כהמתוססות במרחב בצורה של לבטביציה. הישראליים עלולים להיות "ערבים", להכבש מבפנים. זוהי אותה חרדה מפני פלישת המוסלמים לאירופה, או בהיפור, בפרספטיבה של הילדים לשעבר של המושבות הפונים היום למשעבריהם הקולוניאליסטים מאתמול: אז הייתה אצלנו, עכשיו אנוהו אצלכם. התוצאה היא חשש מפני אוריינטליציה של היהודים, פחד מפני השמרה סימבולית, שמבחינות מסוימות המורה בעיני החוששים אף מגדרוש פיזי. לרדים, הרתיעה מפני התמוססות במזרח והתמזגות במרחב היא הוכחה לכך שהגיונו של המקום חזק מהגיון הצינונית, המחייב התגברות על המקום. למשל, קבור של הבאבא סאלי הפך את נתיבות מעור נקורה על המרחב הסתמי ("עזתה" היה שמה הקרום) למקום קודש של הישראליות.⁷⁰ הקבר ממצא עתה את תפקיד המתור, ששימש בחיי הצריק, בין קהל המאמינים לקודש ברוך הוא. וכמותו פרוסים רבים בישראל הפרופריאליה. האמה של כיבוש המרכז על ידי הפרופריה תואמת את האמה הגדולה יותר של כיבוש ישראל בידי אויביה במרחב הערבי. השיח על החורדה מהמזרח אינו חולש. שורשי נעוצים עור בראשיתה של הצינונית, שם נחשפה דר־המשמעות של משיכה/רחייה אל המזרח, פני יאנוס של "העברי החדש", אשר אמנם פונה אל המזרח המודרמיזן, אך מבטו מופנה תמיד אל המערב כקבוצה ההתייחסות התרבותית. השיח על המזרח נמשך עד היום בקרב חוקרים פוסטי-קולוניאליים המקבירים את התרבות ההגמונית בישראל כלאומיות מערבית מודרנית וכפרויקט קולוניאלי אתני המדירים תן את המזרח והמזרחים (וגם את המזרח מהמזרחים), ותן את שרירי הפלסטינאיות.⁷¹ הישראליים מתגמרים את האמה הצלבנית למשפחות ספרותיות, כגון שריפת יער קרן המובאת בסיפור של א"כ יהושע, "שיבת הכיתה" ברומן של מאיר שילן, או "יללת התנים" בספרו של עמוס עת. ואילו הפלסטינים מרגישים לא כקורבנות פוטנציאליים, אלא כקורבנות ממש של הישראליים-הצלבנים", אלו המשלמים את מחיר הקרמה של הצינונית בקפורת הנכחות הקורמת: הם שואלים את עצמם אם השכבות המבוססות בתהליך ההרס והייצירה עריין קיימות ומאפשרות את גאולתן? האם הפרסים פורחים מוחות לחנוינים? רבים מהפוסט-צינונים מתבוננים במקום הישראלי במונחים של גאולה נוסח ולטר בנימין ומודיעים לעצמם את תפקיד המספר המגולל את סיפורם

נציגים המתעמתים זה נגד זה, במה לתגרה בין ישראלים וערבים, מסע צלב או מלחמה מצווה בין מזרח למערב.

האימה הצלבנית היא ביטוי אוריינטליסטי קיצוני במונחיו של אדוארד סעיד, וזוהי גם מייצגת את הלך הרוח הנכחי של מלחמת תרבויות בין מזרח למערב, במונחיו של סמואל הנטינגטון.¹⁹ המיתוס הצלבני מנגיד את המערב הפולש אל מזרח מרומיז, מסוך המאה ה־19 עם תיאור הצינונות המערבית כפרויקט קולוניאליסטי ער ראשי, המאה ה־21 עם האיום הגרעיני של איראן ומתקפתו של בן לאדן על בריט "הצלבנים והרהורים". הרמזי הקולוניאליסטי־צלבני מתאר כיצר הלכנס הפרמיטיבי המאיים, המסוכן והאקזוטי מוציא מחדש את הארץ הקדושה מההיסטוריה של הקדמונה, שאתה מייצגת אירופה. האלמנט האיריאולוגי והזחלנות הבילתי מתפרשת, הגלומה בהקבלה הצינית־צלבנית, היא כלם בפני אפשרות של דיאלוג תרבותי ופיוס פוליטי בעתיד. תפיסה מקוטבת שכזאת איננה מתירה את הגיוון ואת ההיברידיות שתאיאוריה פוסט־קולוניאלית מציגות ואף לא את ההצעה היס־תיכונית של ריאולוג בין מזרח למערב.²⁰

אל מול הצינונות המערבית אשר ביקשה לכולל את איריאולוגיית כור ההיתוך עם אתוס ההתשייבות והתודעה הילדית החללנית, ולנחבם לזחות עברית בעלת גבולות מובחנים וברורים, האפציה היס־תיכונית מציעה זוהת ישראלית מרחבית שישי בה ניירות־תרבותית, ויקה־מסורתית, רב־קוליות וחילופי סחורות אינטלקטואליים ולשוניים. הייצוג האנושי להצעה היס־תיכונית היא הסופרת והמסאית זקלץ כהנב, שקוללה הפוליוני והפמיניסטי המקורם היה להרסם על התרבות ההגמונית של הישראליות "המדרדרת". האפציה היס־תיכונית איננה "צלבנית": היא מבקשת להשתלב במרחב, לא כזרים הנוטים ללון, אלא כבני המקום; האופציה היס־תיכונית איננה "כנענית": היא מבקשת להתערות במקום בלי להתנכר לרציפות ההיסטורית.

פרק היסטורי בתולדות ארץ ישראל, שאיננו קשור בהיסטוריה היהודית של המקום הישראלי, היה לפרק מרתק בליבוֹן זהותם ורימויים העצמי של הישראלים. כאילו צוירה תמונה של תופעה היסטורית שהנוכחים המתבוננים בה שואלים עצמם אם הם משתקפים בה: הערבים ענו בחיוב, מדבית הישראלים השיבו בשלילה. האנגליה שימשה אפוא עור עילה הכאה להשיב על השאלה מי אחנו, והפעם על דרך ההפוך: מי לא אנו. השאלה אם צלבנים אנו הטרימה את השאלה אם אנו קולוניאליסטים. במילים אחרות, האנגליה הצינית־צלבנית שיקפה ריזן סמוי, ולעתים חדרה כיצר לעסוק בשאלה (הקולוניאליסטיית) בלי לקרוא בשמה. בירור המפעל הציני כפרויקט קולוניאליסטי נשאר מדרמז ער בואם של פוסט־צינים ששבו לעסוק בסוגיה.

"השיח הצלבני" היה, ולעודנו, ריזן ערני ומרתק בהיסטוריוגרפיה, בספרות, במסאות,

באמנות ובמדיניות הישראליות – ערות כי ההקבלה לצלבנים עוברת כחוט השני מלחמת העצמאות, ערב מלחמת ששת הימים ובאירועי אינתיפאדת אל־אקצא. חרדתם ההולכת נמשכת של הישראליים היא תגובה הן להתייחסות הצינית כנגד איומי חלק מהערולם הערבי המופנים לעתיד שיירמה לעבר, הן להתייחסות פנטמית כרוגמת הוריות הפוליטי בין ימין לשמאל, או הערעור הפוסט־ציני המורש את השיח הקולוניאליסטי־צלבני על ראשיה הצינונות. יותר משהנהשא הצלבני משמש מקור להשוואה היסטורית, הוא מהווה ציר המבירה עמדות בנוגע לציונות: המצריים בתפיסה הצינית רוחים מכל וכל את האנגליה הצינית־צלבנית, ואילו האנגטי־צינים גוזרים שווה, מיישמים תיאוריה של חטא קרמון (נציר) בנוגע לתנועה הצינית ולמדינת ישראל, ומגיעים למסקנה שהפתרון נמצא ביישום הרעיון "מדינת כל אזרח".

המתנגדים לסיפור הצלבני־קולוניאליסטי ולסיפור הכנעני־ילדי, אלו המצדדים באופציה היס־תיכונית, טוענים כי זוהי אפשרות תרבותית ופוליטית ממשית, ולפיכך היא מסוגלה לשמש אתוס משותף לאזרחים הישראלים וכסיס לדיאלוג עם שכנינו. אופציה זו מבוססת על נקודת מבט מקורית ורעננה, שאינה נסמכת על הנחות יסוד המקובעות את שני הצדדים הניצים. ממשותה של האופציה הזאת עומדת על ההנחה שיש קירבה ומארג עשיר של זיקות גיא־תרבותיות בין העמים השוכנים באגן הים התיכון, זיקות בעלות משמעויות פוליטיות אופטיביות, העשויות להשפיע על היווצרותם של ריאולוג מרחבי ושל ערוצי הידרברות אזוריים, וככך למתן במידה מסוימת את הסכסוך הערבי־ישראלי. סכסוך זה מתואר לעתים קרובות כסכסוך שאין לו פתרון, ואפשר שתואר רטורמיניסטי זה נובע, בין השאר, מהעלמות מן החקשר של המרחב היס־תיכוני, מן היסודות המשותפים שיש במורשת עמי האזור ומן האינטרסים הגיא־פוליטיים המורכבים והמגוונים של עמים אלן. שלא כמציאות המורח־תיכונית החדשה־ישנה, הצרה, אין האפשרות החדשה רואה במרחב היס־התיכוני מרחב של